

Stine Holte: Meaning and Crisis. Emmanuel Levinas and the Difficult Meaning of the Ethical.

Vitenskapelig resymé

Avhandlingen tar utgangspunkt i Emmanuel Levinas' uttalelse om at han ikke forsøker å konstruere en etikk, men å forstå meningen til det etiske. I denne avhandlingen undersøker jeg nærmere hva denne meningen er og ser nærmere på noen av implikasjonene. Særlig ser jeg på spørsmålet om etikkens mening i forhold til den meningskrisen som ifølge Levinas karakteriserer ontologien – og spør i hvilken grad Levinas' etikk kan sies å overkomme denne. Dette gjør jeg særlig i lys av hans senere karakteriseringer av det etiske i et patologisk språk; som traumatisk og med ord som kan minne mer om en melankolsk enn en håpefull tilnærming til etikken. Jeg konkluderer imidlertid med at Levinas' etikk kan sies å inneholde et svakt element av håp, men at en spenning mellom mening og det meningsløse samtidig er en avgjørende del av hans etikk.

I avhandlingens første del analyserer jeg først Levinas' forhold til fenomenologi og ontologi. Jeg tar utgangspunkt i hans beskrivelse av værens meningsløshet, upersonlighet og mørke – *il y a*. Deretter drøfter jeg hvordan Levinas ser på fenomenologiens intensjonalitet som en måte å skape mening på, forstått som luminositet i motsetning til *il y a*'s mørke. Gjennom analyser av temporalitet viser jeg imidlertid hvordan Husserls og Heideggers fenomenologi for Levinas er bundet til representasjonen og imaginasjonen, noe som utelukker passiviteten og reseptiviteten i Levinas' egen forståelse av tid som diakroni. Motsetningen mellom *il y a*'s mørke og intensjonalitetens lys er videre viktig for forståelsen av Levinas' forhold til estetikk, som jeg leser som en dobbel kritikk av beruselse/eksotisme på den ene siden og skjønnhet/form på den andre. Levinas' tidvis kritiske holdning til estetikken har å gjøre med tendensen til skamløshet og mangelen på radikal transcendens – idet kunstens eksotisme reintegreres i verden gjennom skjønnheten. Levinas' forståelse av estetikk er viktig fordi han ser den som tett forbundet med ontologien; og å forstå ontologien er viktig fordi Levinas – etter kritikken fra Derrida – ikke bare var opptatt av å forstå etikken som mer radikalt hinsides væren, men også av hvordan etikken tross alt kan gi mening innenfor et ontologisk språk. Dette drøftes gjennom analysene av begrepene om sigen (*dire*) og det sagte (*dit*). Selv om Levinas fastholder at etikken har sin kilde utenfor ontologien, må etikkens sigen igjen bli sagt i ontologiens språk. Derfor hevder jeg at også analysene av ontologien – og estetikken som ontologisk *par excellence* – er relevante for å forstå hvordan det etiske artikuleres. Særlig interessant er her Levinas' analyse av ontologi som en "amfibologi mellom væren og det værende" – forstått som en spenning mellom verbalitet / differens og substantivitet / identitet.

I avhandlingens andre del undersøker jeg hvordan Levinas tenker seg etisk transcendens ut fra den sanselige og umiddelbare nærheten i forholdet til den Andre. Jeg ser også på hvordan dette innebærer en forståelse av selvet som en "enhet i splittelse", noe jeg hevder gir rom for ulik vektlegging av det meningsfulle i etikken på den ene siden og etikkens brudd med mening på den andre. Jeg drøfter også det patologiske språket i beskrivelsen av forholdet til den Andre som forfølgelse og trauma; Ricoeurs kritiske lesning drøftes, men hovedvekten legges på å forstå hva det traumatiske betyr for Levinas, gjennom ulike tolkninger som illustrerer ulike tilnærminger til hovedspørsmålet – nemlig i hvilken grad Levinas' etikk kan sies å overkomme ontologiens meningskrisen. I tillegg drøfter jeg paralleller mellom ulike

beskrivelser av melankoli og Levinas' beskrivelser av etikken som noe som innebærer ansvarets kilde i en uminnelig fortid, uendeligheten av skyld og at man stiller spørsmål ved ens egen rett til å eksistere.

Spørsmålet om etikken innebærer håp på tross av den melankolske undertonen i verkene jeg drøfter belyses i avhandlingens tredje del, hvor jeg tar for meg sentrale motiver i Levinas' forståelse av religionen. Religion må for Levinas verken forstås som teologisk representasjon eller som mystisk deltakelse. Hans etiske religion kommer i verker som *Totalité et Infini* og *Difficile Liberté* snarere til uttrykk gjennom begreper som separasjon og hellighet – noe som også innebærer en slags (metafysisk) ateisme. I senere verker er Levinas mer opptatt av hvordan Gud som noe ikke-fenomenologisk kan etterlate seg spor i det konkrete, og jeg drøfter Gudsbegrepets betydning for dette. I tillegg ser jeg nærmere på Levinas' analyse av sporet av det transcendent som et vitnesbyrd – forstått som svar (i sanselig eksponerthet) som går forut for ethvert synlig kall. Spørsmålet er hva en slik forståelse av vitnesbyrdet betyr for etikkens mening og muligheten for overvinnelse av den ontologiske krisen. Jeg konkluderer med at selv om et element av *il y a*'s meningsløshet for Levinas er nødvendig for å bevare etikkens passivitet og asymmetri, finnes det også et visst håp som går ut over den rene melankolien, gjennom at meningen med det etiske – forstått som relasjonen med den Andre – åpnes gjennom den etiske skammen.